OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Rikosoikeusyksikkö

Lausunto

24.11.2021

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Rikosoikeusyksikkö
Erityisasiantuntija Katariina Paakkanen

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto koskien hallituksen esitystä yhteistoimintalaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2021 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi yhteistoimintalaki, joka korvaisi voimassa olevan yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain sekä henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain. Lisäksi ehdotetaan 35 muuhun lakiin edellä mainituista muutoksista johtuvia muutoksia. Oikeusministeriö on tarkastellut esitystä vain rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää koskevin osin.

Yhteistoimintalain 46 §:n rangaistussäännös

Ehdotettuun yhteistoimintalakiin sisältyy rangaistussäännös (46 §). Säännöksen kaksi ensimmäistä momenttia sisältävät sakkorangaistuksella uhatut rikkomussäännökset, kolmas momentti säännöksen vastuun kohdentumisesta ja kaksi viimeistä momenttia viittaukset rikoslakiin.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Rangaistavaksi säätäminen edellyttää, että teko täyttää kriminalisointiperiaatteissa asetetut edellytykset oikeushyvien suojelusta, kriminalisoinnin selvästä hyödyllisyydestä suoritetun hyöty-haitta -vertailun perusteella ja että rangaistavaksi säätämiseen turvaudutaan vasta viimeisenä reagointikeinona moitittavaa käyttäytymistä vastaan (rikosoikeuden viimesijaisuuden periaate, ultima ratio -periaate). Vastaavasti perustuslakivaliokunta edellyttää käytännössään, että kriminalisoinnille on painava yhteiskunnallinen tarve.

Ehdotettuja yhteistoimintalain 46 §:n 1 ja 2 momentin rikkomussäännöksiä ja niihin sisältyviä rikostunnusmerkistöjä on syytä arvioida ensinnäkin näiden lähtökohtien valossa. Oikeusministeriö katsoo rangaistavuutta esityksen mukaan ulotettavan varsin laajalle. Vastaavasti syyksiluettavuusvaatimuksen osalta lähtökohtana on, että mikäli rangaistavaksi on tarkoitus säätää tahallisesti tehtyjen tekojen lisäksi törkeästä huolimattomuudesta tai huolimattomuudesta tehtyjä tekoja, tämä on erityisesti perusteltava. Oikeusministeriö pitää riittävänä vastuuta tahallisista teoista.

Kysymyksessä olevat rikkomussäännökset ovat blankotyyppisiä eli rangaistavuuden edellytykset eivät tyhjentävästi ilmene yksinomaan rikkomussääntelystä itsestään, vaan niissä viitattujen velvollisuuksien laiminlyönnin ja rangaistussääntelyn kokonaisuudesta.

Yksi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen tärkeimpiä ainesosia ovat vaatimus rikoksina rangaistavien tekojen sekä niiden seuraamusten määrittelemisestä täsmällisesti laissa (ks. HE 1/1998 s. 79 vp; HE 309/1993 vp, s. 49-50; PeVM 25/1994 vp, s. 8). Rangaistussäännöksen siis on oltava tarkkarajainen ja täsmällinen. Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksestä pitäisi selkeästi käydä ilmi sekä velvoite, jonka rikkominen on rangaistavaa, että se, kehen velvoite kohdistuu. Lisäksi mainitun rikosoikeuden laillisuusperiaatteen vuoksi avoimia eli niin sanottuja blankorangaistussäännöksiä tulisi välttää. Mikäli avoimen rangaistusäännöksen käyttö on kuitenkin tarpeellista, tulisi aineellisen velvoitteen sisältävä normi olla tarkkarajainen ja rangaistussäännökseen on sisällytettävä ainakin yleisluontoinen luonnehdinta rangaistusuhan piiriin tulevista teoista

Ehdotetun rangaistussäännöksen 1 momentissa on yksilöity ja kuvailtu pääpiirteissään velvoitteet, joiden laiminlyönti on rangaistavaa säännöksen nojalla. Säännöksen 2 momentti sen sijaan sisältää viittauksia lain säännöksiin, joiden sisältöä ei ole rangaistussäännöksessä kuvailtu. Laillisuusperiaatteen kannalta 2 momentissa omaksuttua sääntelytekniikkaa voidaan siten pitää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisena.

Yhteistoimintalain 46 §:n 2 momentin 2 kohta on erityislaatuinen. Rangaistavaksi säädettävää menettelyä kuvataan siinä osin negatiivisesti rajaamalla vastuu hyvitysseuraamuksen ulkopuolelle jäävään menettelyyn. Onkin oikein, että menettelyyn ei kohdistu useantyyppisiä seuraamuksia. Tätä koskevaa rajausta ei kuitenkaan ole luontevaa toteuttaa rikostunnusmerkistöksi tarkoitetussa säännöksessä.

Kolmannessa momentissa säädettäisiin vastuun kohdentumisesta. Määräys on säädöstekstissä erehdyksessä joutunut pykälän 2 momentin 2 kohdan loppuun.

Rikoslain 47 luvun 4 §

Esityksessä on myös ehdotettu muutettavaksi rikoslakia. Oikeusministeriöllä ei ole asiassa huomautettavaa.